

SPREKEN

EENIGEN TIJD GELEDEN HADDEN GELEERDE en ongeleerde menschen het druk over den vooruitgang van het menschelijk geslacht. De menschheid zou begonnen zijn zoo ongeveer als de apen, en langzaam en geleidelijk vooruitgegaan zijn, tot we nu eindelijk op alle gebied een groote hoogte hebben bereikt, die ons waarborg is, dat we het nog veel verder zullen brengen.

Tegenwoordig hoort men dat jubellied zoo niet meer. Men is tot het besef gekomen, dat er direct bij den aanvang van de menschelijke geschiedenis hoog ontwikkelde volken waren, en van de volken, die tegenwoordig laag staan, vraagt men zich af, of ze niet vroeger verder zijn geweest, of ze zich niet bevinden in een tijd van teruggang.

Vreemd zou dat niet zijn. Wat zijn de Egyptenaars en de Babyloniërs van tegenwoordig, vergeleken bij hun voorouders van vier duizend jaar geleden? De Grieken en Romeinen, bij die uit het begin onzer jaartelling? De Indianen, bij die uit den tijd toen de Spanjaarden Amerika ontdekten?

Eén gebied is er althans, waarop in plaats van vooruitgang, duidelijk achteruitgang waar te nemen is. De volken der oudheid spraken veel beter dan wij. Zij gebruikten al hun spraakorganen; wij zijn er zeer zuinig mee, en wanneer de ontwikkeling van de spraak nog eenige eeuwen zoo doorgaat, dan spreken we in de toekomst nog enkel in klanken, en noemen wij de meest verschillende dingen met gelijke namen.

Laat me voorbeelden geven, om te laten zien, dat ik niet overdrijf.

Neem het woord *thans*. Niemand zegt dat; we zeggen *tans*. Honderd jaar geleden schreef men *thands*. En toen het woord gevormd werd, zei men *tehands*. Men dacht aan een hand, zette er het voorzetsel *te* voor, en de bijwoordelijke *s* er achter. Wat bij de hand is, wat wij onder handen hebben, dat is *tehands*, *thands*, *thans*, *tans*. Drie letters van de zeven hebben we al verloren in de uitspraak. Als we nog drie verliezen, houden we nog een *a* met een neusklank over.

't Is nog niet zoo lang geleden, dat we zeiden en schreven *tehuis*. Toen de *e* in de uitspraak verdween, ging al gauw de *h* denzelfden weg, al bleven we ze voorloopig nog schrijven. Hoe lang zal het nog duren, eer we *tuis* schrijven, zooals we het zeggen?

Mijnheer is ook een sprekend voorbeeld. Eerst werd de *ij* toonloos, en zeiden we *m'nheer*, zooals ik het in Friesland wel gehoord heb; later werd die *h* ons ook te lastig, en we zeiden *meneer*, zooals menigeen ook reeds schrijft.

Een paar andere voorbeelden. Is het ons wel bekend, dat een *man* in het oude Nederlandsch-Germaansch nog een *d* tot slot had, en *mand* heette? De Denen schrijven nog *mand*, wanneer ze een man bedoelen, en wij Nederlanders doen het nog in de twee woorden *iemand* en *niemand*. Dat *ie* en *nie* hebben we nog in *iets* en *niet* en *niets*. Iemand beteekent: eenig man; niemand: geen man. Wij hebben den man in de uitspraak en daarna ook in de schrijfwijze den staart afgehakt.

Er loopen meer woorden rond met afgehakten staart. Een *lam* heette vroeger een *lamb*; een *kam* was een *kamb*; een *duim* een *duimb*. Het Engelsch heeft de *b* nog in die drie woorden, dat wil zeggen: op papier; ook de Engelschman spreekt ze uit zonder *b*.

☞ *Mensch* is zijn staart nog zoo lang niet kwijt; er bestaat nog een *stompje*. In het beschaafd Nederlandsch zeggen we *mens*; in het Groningsch echter *mensk*, in het Duitsch *mensch*, waarbij de *ch* als een soort *j* klinkt; in het Deensch zegt en schrijft men *menneske*, in het Zweedsch *menniska*. Het Engelsch is hierin het verst gegaan; het heeft ook de *s* verloren, zoodat er geen verschil in uitspraak en schrijfwijze is tusschen man en mensch.

We hebben vele van die woorden met *sch*, waarbij we de *ch* niet meer uitspreken. Vleesch en bosch en versch en tal van andere, waarvan in sommige dialecten de *ch* nog niet geheel weg is. Maar ze is op den weg der verdwijning.

Een letter, waarmee onze tong het altijd te kwaad heeft is de *d*. Wie van ons zegt nog: roode, roede, glijden? We laten ons immers *glijen*; we hangen de gordijnen aan *roeien*, en we laten Ezau slurpen van dat *rooie*. Dacht ge, dat ik in dat laatste voorbeeld overdrijf? Misschien. Maar deze week las ik toch in een gedrukte preek van een *ouwe* vrouw. Zelfs op den kansel dus de slordige uitspraak, de gelijkmakerij. Een *d* wordt een *j* of als er een *u* voor staat, een *w*: *ouwe* vrouwen drinken *kouwe* koffie, en een *verkouwen* *ouwe* heer steekt een *gouwenaar* aan. We gaan *raaien* en *laaien*. Waarom ook niet? We *zaaien* immers ook *zaad*; we *maaien* een *made* (een weiland; denk aan *madeliefje*); we *naaien* een *naad*. Die woorden hebben natuurlijk vroeger ook geluid; *zaden*, *maden*, *naden*.

We doen nog wel erger. We spreken zóó slordig, dat we onverstaanbaar worden. Ik zet het een vreemde, die onze taal geleerd heeft, te begrijpen wat we bedoelen, wanneer we zeggen: „Dreimal. Wikkemes?”

Wij zelf begrijpen het niet, wanneer we het zoo zien; we moeten het hooren. En dan weten we, dat we eigenlijk moesten zeggen: „Daar heb je hem al. Wil ik hem eens?” We zeggen vijftien letters van de zes-en-twintig. Wanneer we er nog elf weglaten, blijven er vier over, en spreken we in klanken.

Het verschijnsel is niet uitsluitend Nederlandsch; andere volken doen hetzelfde. „Thimoteüs” bijvoorbeeld werd door de oude Grieken uitgesproken met een *h* achter de tweede *t*. Deden we dat nog, dan zou de naam van ons blad nooit „Timotheüs” worden geschreven. Een *h* achter de *t* wordt in het Duitsch en het Deensch dikwijls uitgesproken; wij Nederlanders hebben zulk een *t* echter niet.

De oude Grieken spraken soms ook een *h* uit achter de *r*. Wij schrijven die *h* nog, bijv. in *rhabarber*, *rhythme*, welk laatste woord niemand van ons *ritme* durft schrijven. De Italianen durven dat wel, en zij noemen op hun kaarten de zee, die wij Tyrrheensche Zee schrijven, Mare Tireno.

Of het kwaad te verhelpen is? Ik geloof het niet. Het afslijten der letters is een proces, dat al vele eeuwen duurt. Het Hebreeuwsche Jehosjoeang was reeds in het begin onzer jaartelling Jozua geworden en Jeroesjolaïm werd Jeruzalem.

Het eenige, wat we kunnen doen, is, bijtijds onze spelling te richten naar onze uitspraak, zooals de Duitschers, de Zweden, de Italianen en de Spanjaarden in de laatste vijf-en-twintig jaar hebben gedaan. Wanneer we er nog lang mee wachten, krijgen we een ongelijke spelling, zooals de Engelschen en Franschen nu al hebben.

A. L.